

A portrait of Fyodor Dostoevsky, a man with a full, dark beard and mustache, wearing a dark, textured jacket. He is looking slightly to the left of the viewer with a serious expression. His hands are clasped in front of him. The background is dark and indistinct.

**FIODOR MICHAJLOVIČ
DOSTOJEVSKIJ
DVOJNÍK**

EUROPA

**FIODOR MICHAJLOVIČ
DOSTOJEVSKIJ
DVOJNÍK**

EUROPA

Ďakujeme Vám, že ste si kúpili túto knižku,
lebo dobré príbehy žijú vtedy, keď ich čítame.

Kniha, ktorú držíte v rukách,
vznikla vďaka nášmu spojeniu s **582**

Fiodor M. Dostojevskij: Dvojník

Preklad © Ján Ferenčík, dedičia 1969

Návrh prebalu a grafická úprava © Martin Vrabc 2017

Sadzba © Milan Beladič (www.beeandhoney.sk) 2017

Ako štyridsiaty ôsmy zväzok edície Premena

vydalo © Vydavateľstvo Európa, s.r.o. 2017

www.vydavatelstvo-europa.sk

ISBN 978-80-89666-40-9

Dejiny Slovenska

edícia
PREMENA
zväzok 48

1

Bolo bezmála osem hodín ráno, keď sa titulárny radca Jakov Petrovič Goľadkin zobudil po dlhom spánku, zívól, povystieral sa a napokon celkom otvoril oči. Potom zo dve minúty ležal nehybne na posteli ako človek, čo si ešte nie je celkom istý, či sa už zobudil, alebo ešte spí, či to, čo sa okolo neho práve odohráva, je triezva skutočnosť, alebo len pokračovanie jeho chaotických snových blúznení. Zakrátko však zmysly pána Goľadkina jasnejšie a presnejšie zachytávali zvyčajné, každodenné vnemy. Vrhli naňho známy pohľad špinavozelelené, začadené, zaprášené steny malej izbičky, mahagónový bielizník, stoličky z nepravého mahagónu, stôl zafarbený na červeno, turecký diván obtiahnutý červenakavým voskoványm plátom s jasnozelenými kvietkami a napokon šaty, čo včera napochytre zhodil zo seba a skrkvané odhodil na diván. Napokon sivý jesenný deň, mútny a špinavý, tak zlostne a s takou kyslou grimasou nazrel k nemu cez matné obločné tabuľky do izby, že pán Goľadkin už naskrze nemohol pochybovať o tom, že sa nenachádza v začarovanej rozprávkovej krajine, ale v hlavnom meste Petrohrade na Šestskélepovej ulici, na treťom poschodí veľmi veľkého, solídneho domu, vo vlastnom byte. Po tomto závažnom objave pán Goľadkin krčovitó zavrel oči, akoby banoval za nedávnym snom a túžil, aby sa mu na chvíľu vrátil. Ale v nasledujúcej chvíli sa jediným skokom vyšvihol z postele, pravdepodobne preto, že konečne zachytil ideu, okolo ktorej sa dosiaľ krútili jeho rozptýlené, ešte náležite neusporiadané myšlienky. Hneď ako vyskočil z postele, pribehol k malému okrúhlemu zrkadlu, čo stálo na bielizníku. I keď rozospatá, žmúriaca a dosť oplešivená figúra, čo sa odrazila v zrkadle, vynikala práve tou bezvýznamnosťou, ktorá na prvý pohľad naozaj nevzbudzuje mimoriadnu pozornosť, jej majiteľ bol pravdepodobne úplne spokojný so všetkým, čo videl v zrkadle. „To by bola

náhoda,“ zašomral si pán Goľadkin pod nos, „to by bola náhoda, keby som dnes v dačom zlyhal, keby sa napríklad niečo nepodarilo – keby sa mi vyhodil nečakaný pupenec alebo sa vyskytla iná nepríjemnosť; napokon, zatiaľ to nie je také zlé; predbežne ide všetko dobre.“ Pán Goľadkin sa veľmi potešil, že všetko ide dobre, zrkadlo postavil na pôvodné miesto a bez ohľadu na to, že je bosý a ešte vždy v úbore, v ktorom sa zvyčajne ukladal spať, pribehol k oblôčiku a s veľkým zaujatím čosi hľadal na dvore, do ktorého mal z obloka výhľad. To, čo na dvore zočil, ho navidomoči uspokojilo; tvár mu zažiarila spokojným úsmevom. Potom – keď najprv nazrel za stienku, do komôrky svojho komorníka Petrušku, a presvedčil sa, že tam Petruška nie je – prešiel na prstoch k stolu, odomkol fiok, pošmátral v jeho najzadnejšom kúte, spod starých zažltnutých papierov a všelijakých harabúrd vytiahol ošúchanú zelenú náprsnú tašku, opatrne ju otvoril a pozorne a s rozkošou nazrel do najspodnejšieho tajného priečinka. Aj hrbka zelených, sivých, belasých, červených a rozličných iných pestrofarebných papierových peňazí akiste veľmi prívetivo a pochvalne pozrela na pána Goľadkina, lebo s rozžiarenou tvárou položil pred seba na stôl roztvorenú tašku a tuho si pošúchal ruky na znak vrcholnej spokojnosti. Napokon vybral radostnú hrbku štátnych asignácií a po stý raz – pravda, od včerajška – ich preratúval, tak, že každý papierik starostlivo pošúchal medzi palcom a ukazovákom. „Sedemstopäťdesiat rubľov v asignáciách!“ napokon ticho uzavrel. „Sedemstopäťdesiat rubľov... to je suma! Sympatická sumička,“ pokračoval trasúcim sa hlasom, trocha dojatým od spokojnosti, stískajúc v ruke hrbku peňazí a významne sa usmievajúc, „veľmi sympatická. Všetkým sympatická! Rád by som dnes videl človeka, ktorému by sa táto suma zdala maličkosťou! Taká suma môže človeka priviesť ďaleko...“

Ale čo sa vlastne robí? pomyslel si pán Goľadkin. Kde je Petruška? Ešte vždy v tom istom úbore nazrel po druhý raz za stienku. Petruška tam ešte vždy nebol, iba na zemi postavený samovar sa pajedil, rozčuľoval, dobreže nepukol od jedu, ustavične sa vyhrážal, že ujde, ráčkoval a šušlal a pánu Goľadkinovi čosi horlivo a rýchlo táral v ťažko zrozumiteľnom jazyku, možno volal: ľudia dobrí, vezmite ma konečne, veď som uvarený a hotový.

Aby ťa parom uchytil! pomyslel si pán Goľadkin. Tá le-
nivá beštia pripraví človeka o zvyšok trpezlivosti; kde sa
túla? V spravodlivom rozhorčení vyšiel do predsiene, kto-
rá sa skladala z malej chodbičky a na jej konci boli dvere
do pitvora; máličko ich odchyľil a zočil svojho služobníka
obkoleseného poriadnou hrbou všakovakej lokajskej, slu-
havskej a náhodnej hávede. Petruška čosi rozprával, ostat-
ní počúvali. Pánu Goľadkinovi sa podľa všetkého nepáčila
ani téma debaty, ani sama debata. Hneď na Petrušku zavo-
lal a vrátil sa do izby nespokojný, ba až namrzený. Tá beštia
je schopná predať človeka za deravý groš, tým skôr vlastné-
ho pána, pomyslel si v duchu. A predal, istotne predal, mô-
žem sa staviť, že ma predal za deravý päťák. Tak čo je...?

„Doniesli livrej, milostpán.“

„Obleč si ju a hybaj sem.“

Petruška si obliekol livrej a s nasprostastým úsmevom
na tvári vošiel do pánovej izby. Jeho kostým bol nevidaný.
Mal na sebe zelenú, veľmi obnosenú lokajskú livrej so zla-
tými rozstrapkanými pozamentmi, pravdepodobne šitú na
človeka aspoň o pol metra vyššieho ako Petruška. V ruke
držal klobúk, takisto s pozamentmi a so zelenými perami,
a pri boku v koženej pošve mal lokajský meč.

A napokon, aby bol obraz úplný, Petruška, verný svoj-
mu obľúbenému zvyku chodiť vždy v neglizé, v domácom
úbore, bol aj teraz bosý. Pán Goľadkin si prezrel Petrušku
od hlavy po päty a podľa všetkého bol s výsledkom spokoj-
ný. Livrej bola navidomoči vypožičaná na slávnostnú prí-
ležitosť. Dalo sa pobadať ešte to, že pri prehliadke Petruška
hľadel na pána s akýmsi čudným očakávaním a neobyčajne
zvedavo sledoval každý jeho pohyb, čo pána Goľadkina ne-
smierne rozčuľovalo.

„No a koč?“

„Aj koč je tu.“

„Na celý deň?“

„Na celý deň. Dvadsaťpäť, v asignáciách.“

„A čižmy doniesli?“

„Aj čižmy doniesli.“

„Chumaj! Nevieš povedať: doniesli, prosím? Podaj mi ich!“

Pán Goľadkin prejavil spokojnosť s tým, že čižmy sú mu
na mieru, potom si kázal pripraviť čaj, potreby na umývanie

a holenie. Oholil sa veľmi starostlivo a rovnako starostlivo sa vyumýval, napochytre vypil trochu čaju a potom pristúpil k hlavnej, záverečnej časti obliekania: natiahol si pantalóny, takmer celkom nové, náprsenku s bronzovými gombičkami, vestu s rôznofarebným, rozkošným kvietím; na krk si uviazal pestrú hodvábnu kravatu a napokon si obliekol parádny mundúr, taktiež celkom nový a starostlivo vyčistený. Pri obliekaní sa niekoľko ráz s láskou zahľadel na čižmy, podchvíľou dvíhal raz jednu, raz druhú nohu, kochal sa ich tvarom a jednoducho si čosi šomral pod nos, svoje myšlienky chvíľami sprevádzajúc výraznou grimasou. Treba však podotknúť, že tohto rána bol pán Goľadkin veľmi roztržitý, lebo takmer vôbec nezbadal úškrny a grimasy, ktoré naňho strúhal Petruška, pomáhajúci mu pri obliekaní. Keď pán Goľadkin napokon vykonal všetko, čo bolo treba, a obliekol sa, vopchal si do vrečka náprsnú tašku, posledný raz sa pokochal Petruškom, ktorý si obul čižmy a taktiež sa dostal do stavu úplnej pohotovosti, a keď zistil, že všetko je dokončené a niet dôvodu ďalej čakať, chytro, náhlivo, s mierne rozochveným srdcom zbehol dolu schodmi. Belasý nájomný koč s erbmi rachotiac dorazil ku schodíkom. Petruška si vymenil posmešné pohľady s fiakristom a s akýmisi povaláčmi a svojho urodzeného pána usadil do koča; neprirodzeným hlasom, ledva zdržiavajúc hlúpy smiech, skríkol: „Hybaj!“, vyskočil na zadné stúpadlo a všetko sa to s hurhajom a rachotom, s rinčaním a praskotom rozbehlo na Nevský prospekt. Len čo belasá ekvipáž vybehla z brány, pán Goľadkin si krčovitou pošíchal ruky a rozosmial sa tichým, nečujným smiechom ako človek veselej povahy, ktorému sa vydaril znamenitý žart a má z neho ukrutnú radosť. Ale hneď po záchvate veselosti sa smiech na tvári pána Goľadkina zmenil na akýsi čudný, ustaraný výraz. Hoci bolo sychravo a zamračené, spustil na koči oba obloky, pozorne vyzeral chodcov napravo i naľavo, a len čo zbadal, že sa naňho dakto díva, naskutku nasadil slušný a dôstojný výraz. Pri odbočovaní z Litejnej na Nevský prospekt sa striasol z veľmi nepríjemného pocitu, zmrštil sa ako chudák, ktorému celkom nečakane stúpili na otlak, a rýchlo, ba až so strachom sa pritisol do najtemnejšieho kúta ekvipáže. Stalo sa totiž to, že stretol dvoch kolegov,

mladých úradníkov z toho istého úradu, v ktorom sám pracoval. Aj úradníci, ako sa pánu Goľadkinovi zdalo, boli náramne prekvapení, že takto stretli kolegu; jeden z nich ešte aj prstom ukázal na pána Goľadkina. Ba pánu Goľadkinovi sa zdalo, že druhý z nich naňho zavolať menom, čo je, pravdaže, na ulici veľmi neslušné. Náš hrdina sa zatajil a neohlásil sa. Ako soplaví chlapi! uvažoval v duchu. No čo je na tom čudné? Veziem sa v koči; potreboval som koč, tak som si ho najal. Háveď naničhodná! Poznám ich dobre – soplíaci, ktorých ešte treba vyplieskať po zadku! Len aby si mohli po výplate zahrať písmo-hlava a zdúchnuť, to je celá ich starosť. Aj by som im všetkým čosi povedal, ale čo sa budem... Pán Goľadkin nedokončil myšlienku a zmeravel. Pár bystrých kazanských koníkov, pánu Goľadkinovi veľmi dobre známych, zapriahnutých do elegantnej bričky, z pravej strany rýchlo predbehol jeho ekvipáž. Keď pán sediaci v bričke nenazdajky zočil tvár pána Goľadkina, ktorý dosť neopatrne vystrčil z koča hlavu, pravdepodobne bol tiež neobyčajne prekvapený týmto nečakaným stretnutím, pretože sa vyklonil ako sa len dalo a s nesmiernou zvedavosťou a zaujatím nazíral do toho kúta koča, kde sa náš hrdina chytro učupil. Pán v bričke bol Andrej Filippovič, prednosta oddelenia v tom istom úrade, kde slúžil pán Goľadkin ako zástupca vedúceho kancelárie. Keď pán Goľadkin videl, že Andrej Filippovič ho bezpečne spoznal a uprene naňho pozerá, takže sa nijako nemôže zatajiť, očervenel až po korienky vlasov. Pozdraviť sa, či nie? Ozvať sa, či nie? Priznať sa, či nie? rozmyšľal náš hrdina nevýslovne zarmútený. A či predstierať, že to nie som ja, ale niekto iný, na nerozoznanie podobný, a tváriť sa, akoby sa nič nestalo? „To nie som ja, nie, nie a basta!“ hovoril pán Goľadkin, snímajúc klobúk pred Andrejom Filippovičom a neodtrhávajúc od neho oči. „Ja nič,“ šepkal s ukrutným premáhaním, „ja nič, to vôbec nie som ja, Andrej Filippovič, to vôbec nie som ja, nie, nie, a basta.“ Ale brička čoskoro predbehla koč a magnetizmus prednostovho pohľadu prestal pôsobiť. No Goľadkin sa ešte vždy červenal, usmieval, niečo si mrmlal pod nos... Som ja chumaj, že som sa neozval, pomyslel si napokon. Mal som mu jednoducho smelým hlasom, otvorene, pravdaže, s náležitou dôstojnosťou – reku, tak a tak,

Andrej Filippovič, aj ja som pozvaný na obed a basta! Potom si náš hrdina odrazu uvedomil, že vyviedol hlúposť, vzbĺkol ako fakľa, zmraštil obočie a vrhol strašný, vyzývavý pohľad do predného kúta koča, ktorý bol určený na to, aby razom spálil na popol všetkých nepriateľov. Napokon nečakane, z akéhosi vnuknutia, mykol šnúrkou, priviazanou o lakeť nájomného kočiša, zastavil koč a rozkázal vrátiť sa nazad na Litejnú. Vec sa mala tak, že pán Goľadkin potreboval ihneď, akiste pre vlastnú spokojnosť, povedať čosi veľmi zaujímavé svojmu lekárovi Krestianovi Ivanovičovi. A hoci sa s Krestianom Ivanovičom poznal iba veľmi krátky čas, presnejšie povedané, navštívil ho jediný raz minulý týždeň v akejsi potrebnej veci, lekár je, ako sa vraví, to isté čo spovedník – bolo by hlúpe niečo pred ním tajiť a poznať si pacienta je jeho povinnosťou. Ale či to bude namieste? hútal náš hrdina, keď vystupoval z koča pred bránou štvorposchodového domu na Litejnej, pri ktorom kázal kočišovi zastať. Či to bude namieste? Či to bude slušné? Či to bude vhodné? Napokon, čo je na tom? hútal, keď stúpal hore schodmi, dychčiac a zdržiavajúc klopot srdca; jeho srdce klopalo na všetkých cudzích schodiskách. Čo na tom? Veď idem vo svojej veci a nie je na tom nič pohoršujúce... Bolo by hlúpe niečo tajiť. A takto sa zatvárim, že nič, že som len tak, idúcky... Uvidí, že je všetko, ako má byť.

V takýchto úvahách vystúpil pán Goľadkin na prvé poschodie a zastal pred bytom číslo päť, kde bola na dverách krásna mosadzná tabuľka s nápisom:

MUDr. KRESTIAN IVANOVIČ RUTENSPITZ
lekár a chirurg

Náš hrdina zastal, rýchlo nasadil slušný, nenútený, ale do istej miery milý výraz a prichystal sa myknúť zvončekovou šnúrkou. Keď už bol na to prichystaný, vo chvíli a dosť správne usúdil, že by azda bolo lepšie prísť zajtra, lebo predbežne na to nemá mimoriadny dôvod. Keďže však pán Goľadkin odrazu začul na schodoch čiesi kroky, ihneď zmenil svoje nové rozhodnutie a len tak, pritom s tým najrozhodnejším výrazom na tvári, zacengal u Krestiana Ivanoviča.

Lekár a chirurg Krestian Ivanovič Rutenspitz, ako buk zdravý, i keď už postarší človek, honosiaci sa hustými obrvami a bokombradami, prenikavým a žiariacim pohľadom, ktorý pravdepodobne sám osebe zaháňal choroby, a napokon významným vyznamenaním, sedel toho predpoludnia vo svojej pracovni v pohodlnom kresle, pil kávu, čo mu vlastnoručne doniesla jeho doktorská manželka, fajčil cigaru a sem-tam predpísal recept pacientovi. Keď istému starčekovi, trpiacemu na zlatú žilu, predpísal kvapky a vypravdal ho k bočnému východu, sadol si a čakal nasledujúceho pacienta. Vošiel pán Goľadkin.

Krestian Ivanovič pravdepodobne vôbec nečakal ani si neželal vidieť pred sebou pána Goľadkina, lebo odrazu na sekundu upadol do pomykova a nevdojak vystrúhal čudnú, ba dá sa povedať namrzenú grimasu. Pán Goľadkin takmer vždy strácal odvahu v nevhodnej chvíli a upadal do pomykova práve vtedy, keď sa mu podarilo zblízka zaútočiť na niekoho pre svoje malicherné záujmy, a tak aj teraz, keďže si nepripravil prvú vetu, ktorá bola preňho v takýchto prípadoch kameňom úrazu, ukrutne sa zmiatol, čosi zašomral – malo to byť, zdá sa, ospravedlnenie – a nevediac, čo ďalej, pritiahol si stoličku a sadol si. Vtom si uvedomil, že sa usadil bez ponúknutia, pocítil, ako neslušne sa zachoval, a chytro sa pokúsil napraviť nedostatok spoločenského správania a bontónu tým, že naskutku vstal z miesta, ktoré zaujal bez ponúknutia. Potom sa spamätal a prebleslo mu hlavou, že spravil dve hlúposti za sebou, a preto sa bez dlhého rozmýšľania rozhodol spraviť tretiu, a to takú, že sa akoby ospravedlnil, voľačo zašomral, usmial sa a zároveň očervenel, zmiatol sa, významne zmĺkol a napokon si definitívne sadol a už nevstal, iba sa pre každý prípad zabezpečil vyzývavým pohľadom, ktorý mal neobyčajnú moc spáliť a rozdrviť na prach a popol všetkých nepriateľov pána Goľadkina. Navyše tento pohľad plne vyjadroval nezávislosť pána Goľadkina, čiže jasnou rečou hovoril, že pán Goľadkin s ním nemá nič do činenia, že on je sám osebe ako všetci ostatní a v nijakom prípade sa do ničoho nemieša. Krestian Ivanovič zakašlal, zahmkal, asi aby dal najavo,

že všetko schvaľuje a so všetkým súhlasí, a na pána Goľadkina uprel inšpektorský, spýtavý pohľad.

„Krestian Ivanovič,“ začal pán Goľadkin s úsmevom, „prišiel som vás po druhý raz obťažovať a teraz sa po druhý raz osmelujem poprosiť vás o zhovievavosť...“ Pán Goľadkin podľa všetkého ťažko nachádzal potrebné slová.

„Hej... áno!“ prehovoril Krestian Ivanovič, vypustil z úst oblak dymu a položil cigaru na stôl. „Ale musíte sa držať toho, čo som vám predpísal; už som vám vysvetlil, že vaša kúra musí spočívať v zmene návykov... Rozptýlenie, všakže, mali by ste chodiť na návštevy k priateľom a známym a pritom sa neodhadzovať ani od pohárika; pravidelne sa stýkať s veselou spoločnosťou.“

Pán Goľadkin, ešte vždy s úsmevom, rýchlo podotkol, vraj sa nazdáva, že je ako ostatní, je v poriadku, rozptýľuje sa ako každý iný... prirodzene, môže chodiť do divadla, lebo ako každý iný má na to peniaze; cez deň je v úrade, večer doma a žije celkom obstojne; pri tej príležitosti mimochodom podotkol, vraj ako tomu on rozumie, nie je horší ako ostatní, býva doma, vo svojom byte, a napokon, má Petrušku. Tu sa pán Goľadkin zasekol.

„Hm, nie, takýto poriadok, to nie je ono, ja som sa vás chcel opýtať na niečo celkom iné. Mňa vôbec nezaujíma, či máte rád veselú spoločnosť, či veselo trávite čas... Povedzme, aký život teraz vediete, všakže, melancholický, alebo veselý?“

„Viete, Krestian Ivanovič...“

„Hm... ja vravím,“ skočil mu do reči lekár, „potrebujete od základu zmeniť svoj život a v istom zmysle zlomiť svoju povahu.“ (Krestian Ivanovič mimoriadne zdôraznil slovo zlomiť a na chvíľu veľmi významne zmlkol.) „Nestrániť sa veselého života, chodiť na predstavenia a do klubu a v nijakom prípade sa neodhadzovať od pohárika. Doma sedieť nie je správne... vy naskrze nesmiete sedieť doma.“

„Keď ja mám rád ticho, Krestian Ivanovič,“ prehovoril pán Goľadkin, vrhnúc významný pohľad na Krestiana Ivanoviča a pravdepodobne hľadajúc čo najpriliehavšie slová na vyjadrenie myšlienky. „V byte som len ja a Petruška... chcem povedať môj sluha, Krestian Ivanovič. Chcem povedať, Krestian Ivanovič, že ja idem svojou cestou, osobitou

cestou, Krestian Ivanovič. Ja som sám osebe, a nakoľko tomu rozumiem, od nikoho nie som závislý. Aj na prechádzky chodím, Krestian Ivanovič.“

„Čože...? Áno, áno! Ale prechádzky nie sú teraz vôbec príjemné, počasie je celkom nanič.“

„Áno, prosím, Krestian Ivanovič. Viete, Krestian Ivanovič, hoc som aj človek tichý, ako som vám už, myslím, mal časť vysvetliť, moja cesta vedie osobitne, Krestian Ivanovič. Cesta života je široká... Ja vám chcem... Krestian Ivanovič, ja tým chcem povedať... Prepáčte mi, Krestian Ivanovič, ale nie som krasorečník.“

„Hm... vravíte...“

„Vravím, aby ste ma ospravedlnili, Krestian Ivanovič, za to, že, nakoľko tomu rozumiem, nie som krasorečník,“ povedal pán Goľadkin napoly urazene a trochu sa pritom plietol a strácal niť. „V tomto ohľade, Krestian Ivanovič, nie som ako ostatní,“ doložil s akýmsi záhadným úsmevom, „a veľa hovoriť neviem; neučil som sa pestovať krásny štýl. Ale zato konám, Krestian Ivanovič, zato konám!“

„Hm... a ako oné... konáte?“ ozval sa Krestian Ivanovič. Potom nasledovala chvíľa mlčania, lekár čudne a nedôverčivo pozrel na pána Goľadkina. Aj pán Goľadkin dosť nedôverčivo zaškúľil na lekára.

„Viete, Krestian Ivanovič,“ pokračoval pán Goľadkin vždy tým istým tónom, trochu podráždený a zarazený neobyčajnou zaťatosťou Krestiana Ivanoviča, „Krestian Ivanovič, ja mám rád pokoj a nie spoločenský ruch. Ja vravím, Krestian Ivanovič, že tam u nich, vo vysokej spoločnosti, treba vedieť parkety leštiť podošvami...“ (Pritom pán Goľadkin trochu suchol nôžkou o dlážku) „... tam sa to, prosím, žiada, aj kalambúr sa žiada... cifrovaný kompliment treba vedieť vystrúhať, prosím... to sa tam žiada. Ale ja som sa to neučil, Krestian Ivanovič, všakové tie figle som sa neučil; nemal som kedy. Ja som človek prostý, nevýmyselný, neviem sa navonok blýskať. V tomto ohľade, Krestian Ivanovič, skladám zbrane; v tomto ohľade ich skladám.“ Prirodzene, všetko toto predniesol pán Goľadkin tónom, z ktorého sa dalo jasne pochopiť, že náš hrdina vôbec neľutuje, že v tomto ohľade skladá zbrane a neučil sa figle, ale práve a celkom naopak. Krestian Ivanovič ho počúval

s pohľadom upretým do zeme a s veľmi nepríjemnou grimasou na tvári, akoby vopred niečo tušil. Po tiráde pána Goľadkina nasledovalo dosť dlhé a významné mlčanie.

„Mám dojem, že ste trocha odbočili od témy,“ povedal napokon Krestian Ivanovič tlmene. „Priznám sa, že som vám dosť dobre nerozumel.“

„Ja nie som krasorečník, Krestian Ivanovič; už som si vám dovolil spomenúť, Krestian Ivanovič, že nie som krasorečník,“ povedal pán Goľadkin, teraz už ráznym a rozhodným tónom.

„Hm...“

„Krestian Ivanovič!“ začal znova pán Goľadkin tichým, ale veľavýznamným hlasom, do istej miery slávnostne a s prestávkou pri každom bode. „Krestian Ivanovič! Keď som sem vstúpil, začal som tým, že som sa ospravedlnil. Teraz opakujem to, čo som už povedal, a znova vás prosím o chvíľu trpezlivosti. Krestian Ivanovič, nemám pred vami čo skrývať. Som človek malý, vy to dobre viete; ale na svoje šťastie, neľutujem, že som malý človek. Práve naopak, Krestian Ivanovič; a aby som všetko povedal, som dokonca pyšný, že nie som veľký ako človek, ale malý. Nie som intrigán – a na to som takisto pyšný. Nekonám poza bučky, poza peň, ale otvorene, bez chytráctva, hoci by som mohol zo svojej strany uškodiť – a veľmi by som mohol uškodiť, ešte aj viem komu a akým spôsobom, Krestian Ivanovič, ale nechcem sa pošpiniť a v tomto ohľade si umývam ruky. Hovorím vám, v tomto ohľade si ich umývam, Krestian Ivanovič!“ Pán Goľadkin na sekundu významne zmĺkol; hovoril s krotkým oduševnením.

„Krestian Ivanovič,“ pokračoval náš hrdina, „ja kráčam priamo, otvorene, a nie bočnými chodníkmi, lebo nimi opovrhujem a prenechávam to iným. Neusilujem sa ponížiť tých, čo sú azda čistejší ako ja alebo vy... totiž, chcel som povedať: ako ja alebo oni, Krestian Ivanovič, nechcel som povedať: alebo vy. Dvojzmysly nemilujem; mizerných obojetníkov nemám v láske; osočovanie a klebety sa mi hnusia. Masku si nasadzujem len na maškarnom plese, ale nechodím s ňou každý deň pred ľuďmi. Spýtam sa vás iba na jedno, Krestian Ivanovič, ako by ste sa pomstili svojmu nepriateľovi, svojmu najzúrivejšiemu nepriateľovi – tomu,

koho by ste za takého pokladali?“ zakončil pán Goľadkin a vrhol na Krestiana Ivanoviča vyzývavý pohľad.

Hoci pán Goľadkin predniesol všetko toto nesmierne zreteľne, jasne a s istotou, vážiac každé slovo a zameriavajúc sa na zaručený efekt, predsa len hľadel teraz na Krestiana Ivanoviča so znepokojením, s veľkým znepokojením, s obrovským znepokojením. Z tváre sa stali iba oči a bojazlivo, s protivnou úzkostnou netrpezlivosťou čakal na odpoveď Krestiana Ivanoviča. Ale na ohromné prekvapenie a údiv pána Goľadkina Krestian Ivanovič si čosi zašomral pod nos; potom si pritiahol kreslo k stolu a dosť sucho, avšak úctivo vyhlásil niečo v tom zmysle, vraj mu je čas vzácny a voľajako nie celkom tomu rozumie; napokon, je ochotný poslúžiť ako len môže, podľa svojich síl, ale všetko ostatné, čo sa ho netýka, necháva bez povšimnutia. Potom chytil pero, pritiahol si papier, odstrihol z neho lístok receptového formátu a oznámil, že zaraz predpíše čo treba.

„Nie, prosím, netreba, Krestian Ivanovič! Nie, prosím, to vôbec netreba!“ prehovoril pán Goľadkin, nadvihol sa a chytil Krestiana Ivanoviča za pravú ruku. „V tomto prípade, Krestian Ivanovič, to vôbec netreba...“

A kým pán Goľadkin všetko toto hovoril, odohrala sa s ním čudná premena. Sivé oči sa mu zvláštne zaligotali, pery sa mu zachveli a všetky svaly, všetky ťahy na tvári sa rozihrali, rozhýbali. Celý sa rozochvel. Hoci sa spočiatku podvolil svojmu prvému pohybu a ruku Krestiana Ivanoviča zastavil, teraz stál nehybne, akoby si nedôveroval, akoby čakal vnuknutie na ďalšie činy.

Vtedy sa odohrala dosť čudná scéna.

Krestian Ivanovič, trochu zarazený, akoby na chvíľu prirástol k svojmu kreslu a v rozpakoch s vytreštenými očami hľadel na pána Goľadkina, ktorý rovnako hľadel naňho. Napokon Krestian Ivanovič vstal, trocha sa pridrživajúc výložky parádneho mundúru pána Goľadkina. Niekoľko sekúnd stáli obaja nehybne, neodtrhajúc oči jeden od druhého. Vtedy sa, mimochodom, veľmi záhadne zrodil i druhý pohyb pána Goľadkina. Zachveli sa mu pery, mykalo mu bradou a náš hrdina sa celkom nečakane rozplakal. Vzlykal, kýval hlavou a udieral sa pravou rukou do prs, kým ľavou sa chytil výložky domáceho kabáta Krestiana Ivanoviča, chcel

čosi povedať, čosi naskutku vysvetliť, ale nevládal vysloviť jediné slovo. Napokon sa Krestian Ivanovič spamätal z prekvapenia.

„Prestaňte, upokojte sa, sadnite si!“ prehovoril a usiloval sa usadiť pána Goľadkina do kresla.

„Mám nepriateľov, Krestian Ivanovič, mám nepriateľov; mám zúrivých nepriateľov, ktorí sa zaprisahali, že ma zničia...“ odpovedal pán Goľadkin bojzливо a pošepky.

„Prestaňte, prestaňte; akí nepriatelia! Netreba spomínať nepriateľov! To je celkom zbytočné. Sadnite si, sadnite si,“ pokračoval Krestian Ivanovič, kým pána Goľadkina definitívne usádzal do kresla.

Pán Goľadkin si napokon sadol, ale z Krestiana Ivanoviča neodtrhol oči. Krestian Ivanovič s veľmi namrzenou tvárou chodil z jedného konca pracovne na druhý. Nasledovalo dlhé mlčanie.

„Som vám vďačný, Krestian Ivanovič, veľmi vďačný a veľmi hlboko si uvedomujem, čo ste pre mňa práve urobili. Do smrti nezabudnem na vašu láskavosť, Krestian Ivanovič,“ povedal napokon pán Goľadkin a s urazenou tvárou sa zdvihol zo stoličky.

„Prestaňte, prestaňte! Vravím vám, prestaňte!“ dost prísne odpovedal Krestian Ivanovič na výpad pána Goľadkina a znova ho usadil na stoličku. „Tak čo máte? Porozprávajte mi, aké máte nepríjemnosti,“ pokračoval Krestian Ivanovič, „a o akých nepriateľoch to hovoríte. Čo to tam vlastne máte?“

„Nie, Krestian Ivanovič, radšej to teraz nechajme,“ odpovedal pán Goľadkin s očami upretými do zeme. „Radšej to všetko odložme nabok, na čas... na iný čas, Krestian Ivanovič, na vhodnejší čas, keď sa všetko odhalí a z niektorých osôb spadne maska a všeličo sa vyjaví. Ale zatiaľ, prirodzene, po tom všetkom, čo sa medzi nami odohralo... sám uznáte, Krestian Ivanovič... Dovoľte, aby som sa vám odporúčal, Krestian Ivanovič,“ povedal pán Goľadkin, tentoraz pevne rozhodnutý odísť, vážne vstal zo stoličky a vzal do ruky klobúk.

„Nuž... ako myslíte... hm...“ (Nasledovalo minútové mlčanie.) „Pokiaľ ide o mňa, sám dobre viete, nakoľko len môžem... a úprimne vám želim to najlepšie.“

„Rozumiem, Krestian Ivanovič, rozumiem, ja vám teraz úplne rozumiem... V každom prípade mi prepáčte, že som vás obťažoval, Krestian Ivanovič.“

„Hm... Nie, mal som na mysli niečo iné. Napokon, ako myslíte. Lieky berte ako predtým...“

„Budem brať lieky ako predtým, tak ako vravíte, Krestian Ivanovič, budem brať ako predtým a budem ich kupovať v tej istej lekárni... V dnešných časoch, Krestian Ivanovič, je už vážna vec byť aj lekárnikom...“

„Ako? Čo tým chcete povedať?“

„Nič zvláštne, Krestian Ivanovič. Chcem tým povedať, že dnešný svet je už taký...“

„Hm...“

„A že každý zelenáč, nielen lekárnik, hľadá dnes na poriadneho človeka z vysoka.“

„Hm... Ako tomu mám rozumieť?“

„Hovorím o istom človeku, Krestian Ivanovič... O našom spoločnom známom, Krestian Ivanovič, napríklad hoc aj o Vladimirovi Semionovičovi...“

„Á!“

„Áno, Krestian Ivanovič. A poznám ľudí, Krestian Ivanovič, ktorí sa nevelmi pridŕžajú všeobecnej mienky, aby z času na čas mohli povedať pravdu.“

„Á! A to už ako?“

„Nuž tak, prosím, ale to je, napokon, vedľajšia vec; vedia kedy-tedy šprihnúť medzi oči.“

„Čo? Čo vedia?“

„Šprihnúť medzi oči, Krestian Ivanovič; to sa tak vraví. Vedia napríklad vo vhodnej chvíli niekomu blahoželať; sú takí ľudia, Krestian Ivanovič.“

„Blahoželať?“

„Áno, prosím, blahoželať, Krestian Ivanovič, ako to pred pár dňami urobil môj dobrý známy...“

„Váš dobrý známy... á! Ako?“ povedal Krestian Ivanovič a pozorne sa zahľadel na pána Goľadkina.

„Áno, prosím, môj veľmi blízky známy blahoželať k povýšeniu, k vymenovaniu do hodnosti asesora inému, tiež veľmi blízkeho známemu a navyše kamarátovi, ako sa vraví, vrelo milovanému priateľovi. Prišlo to tak medzi rečou. Vraj, zo srdca sa teším, všakáno, že sa mi naskytla príležitosť vysloviť

vám, Vladimir Semionovič, svoje blahoželanie, svoje úprimné blahoželanie k povýšeniu. A tým väčšmi sa tomu teším, že dnes, ako je všeobecne známe, vymreli vplyvní strýčkovia.“ Pri tých slovách pán Goľadkin šibalsky pokýval hlavou a prižmúrenými očami pozrel na Krestiana Ivanoviča...

„Hm... Tak to povedal?“

„Veru povedal, Krestian Ivanovič, povedal a naskutku šibol okom na Andreja Filippoviča, strýca nášho miláčika Vladimira Semionoviča. A čo mňa po tom, Krestian Ivanovič, že ho povýšili na asesora? Čo mňa do toho? Ženiť sa to chce a ešte mu mlieko, prepytujem za výraz, tečie po brade. Tak som aj povedal. Reku, tak, Vladimir Semionovič! Teraz som už všetko povedal; dovoľte, aby som sa porúčal.“

„Hm...“

„Áno, Krestian Ivanovič, dovoľte mi teraz, hovorím, aby som sa porúčal. A vtedy, aby som už jednou metlou dve izby vymietol – keď som tak znosil toho mládenca so strýčkami, obrátim sa ku Klare Olsufievne (stalo sa to predvčerom u Olsufija Ivanoviča) a ona práve dospievala dojímavú romancu – vravím jej, reku, ráčili ste dojímavo zaspievať romance, lenže podaktorí vás nepočúvajú s úprimným srdcom. A naznačujem tým jasne, rozumiete, Krestian Ivanovič, jasne tým naznačujem, že teraz nehľadajú u nej, ale mimo nej...“

„Á! No a čo on?“

„Akoby zahryzol do kyslého jablka, Krestian Ivanovič, ako v porekadle.“

„Hm...“

„Áno, prosím, Krestian Ivanovič. Aj jemu, starému, som povedal, reku, Olsufij Ivanovič, vravím, ja viem, za čo vám vďačím, plne oceňujem vaše dobrodenia, ktorými ste ma takmer od detstva zahrnovali. Ale otvorte oči, Olsufij Ivanovič, vravím mu. Pozrite pred seba. Ja v tejto veci konám úprimne a otvorene, Olsufij Ivanovič.“

„Á, tak je to!“

„Veru, Krestian Ivanovič. Tak je to...“

„A čo on?“

„Nuž čo on, Krestian Ivanovič! Okolkuje; hento, toto, a veď ťa ja poznám, a veď jeho excelencia je dobrotivý človek – a tak dookola, ani z voza, ani na voz... Nuž čo? Na starosť mu, ako sa vraví, mäkne mozog.“

„Á, tak sa veci majú.“

„Áno, Krestian Ivanovič. A my stále – no čo, starý paprdák, jednou nohou v hrobe, cintorínom smrdí, ako sa vraví, ale ak vymyslia dajakú babskú klebetu, hneď uši natŕča; bez neho sa to nezaobíde...“

„Vravíte klebetu?“

„Áno, Krestian Ivanovič, vymysleli klebetu. Priložil k nej svoje polienko aj náš medveď a jeho synovec, náš miláčik; spolčili sa, pravdaže, so starými babami a pekne to spolu uvarili. Čo myslíte? Čo vymysleli, aby zamordovali človeka...?“

„Aby zamordovali človeka?“

„Áno, Krestian Ivanovič, aby zamordovali človeka, aby mravne zamordovali človeka. Pustili... stále hovorím o svojom blízkom známom...“

Krestian Ivanovič prikývol.

„Pustili o ňom chýr... Priznám sa vám, že mi je hanba o tom hovoriť, Krestian Ivanovič... Pustili chýr, že sa už písomne zaviazal oženiť, že je už v slove s inou osobou... A čo myslíte, Krestian Ivanovič, s kým?“

„No?“

„S hostinskou, s nedôstojnou Nemkou, u ktorej si kupuje obedy; namiesto zaplatenia dlžoby že jej ponúka ruku.“

„To vravia?“

„Predstavte si, Krestian Ivanovič! Nemka, podlá, odporaná, nehanebná Nemka Karolina Ivanovna, ak ju poznáte...“

„Priznám sa, že pokiaľ ide o mňa...“

„Rozumiem, Krestian Ivanovič, rozumiem vám, a pokiaľ ide o mňa, chápem to...“

„Povedzte mi, prosím vás, kde teraz bývate?“

„Kde teraz bývam, Krestian Ivanovič?“

„Áno... chcem totiž... predtým ste, myslím, žili...“

„Žil som, Krestian Ivanovič, žil som, žil som i predtým. Ako by som mohol nežiť!“ odpovedal pán Goľadkin, sprevádžajúc svoje slová ľahkým smiechom; touto odpoveďou trochu zarazil Krestiana Ivanoviča.

„Nie, zle ste ma pochopili; chcel som, pokiaľ ide o mňa...“

„I ja som chcel, Krestian Ivanovič, pokiaľ ide o mňa, i ja som chcel,“ so smiechom pokračoval pán Goľadkin. „Ale dlho som sa u vás, Krestian Ivanovič, zahovoril. Dúfam, že mi teraz dovoľíte... aby som sa porúčal...“